

sienstadt was een kleine vestingstad (de afmetingen waren 700 bij 500 meter), in 1780 gesticht door de Habsburgse keizer Josef II en genoemd naar zijn moeder Maria Theresia. Binnen de vestingwallen en de hen omgevende gracht stonden nagenoeg uitsluitend 18de-eeuwse kazernegebouwen. In '41 lag er een Duits garnizoen en woonden er ca. drieduizend burgers.

Als *Durchgangslager* begon Theresienstadt te functioneren in januari '42: de eerste transporten Tsjechische Joden kwamen er toen aan om grotendeels doorgezonden te worden. Enkele maanden later verdween het garnizoen en werden alle oorspronkelijke bewoners geëvacueerd. In juni arriveerden er grote Jodentransporten uit Berlijn, München, Keulen en Wenen: het *Altersghetto* nam vaste vorm aan. De bedoeling van de Duitsers was namelijk, Joden die vijf-en-zestig jaar of ouder waren, of die in de eerste wereldoorlog hoge militaire onderscheidingen gekregen hadden, of die zich in andere opzichten voor Duitsland verdienstelijk hadden gemaakt (allen met hun echtgenoten en eventuele jonge kinderen) niet onmiddellijk naar de vernietigingskampen te sturen, maar in een *Altersghetto* op te nemen: Theresienstadt. Dat had evidente voordelen: de Joden zouden onderling strijd gaan voeren om naar Theresienstadt, niet naar het onbekende oosten, gedeporteerd te worden, men kon de leidingen van wat wij nu maar 'de Joodse Raden' zullen noemen een beloning in het vooruitzicht stellen (vertrek naar Theresienstadt), men kon bij voorkomende gelegenheid het *Altersghetto* aan buitenstaanders tonen, en men mocht voor het overige vertrouwen dat de bejaarden in Theresienstadt spoedig te gronde zouden gaan. Dat, zoals wij in deel 6 reeds vermeldden, Zöpf in oktober '42 in een notitie welke hij na een met Eichmann gevoerd telefoongesprek schreef, Theresienstadt als een 'Propagandalager' aanduidde,¹ geeft precies aan, hoe het kamp door de organisatoren van de *Endlösung* gezien werd.

Aan de Joden uit Duitsland die in '42 in Theresienstadt aankwamen, was door de *Gestapo* gezegd dat zij een onbezorgde oude dag tegemoet gingen in een soort *Kurort*; allen hadden daartoe hun eigendommen moeten overdragen en er waren er onder hen die een half miljoen *Rm* betaald hadden teneinde tot hun overlijden in Theresienstadt verpleegd te worden. Bedrog! Zij kwamen in stinkende en vochtige kazematten terecht of, in de kazernegebouwen, in benauwde hokjes ('kamertjes') die zij met velen moesten delen, of op stoffige zolders, zij kregen er bitter weinig te eten en zij stierven bij honderden, duizenden. In '42 waren er op elke duizend 'inwoners' bijna tweehonderd zieken, in '43 en '44 bijna tweehonderdveertig. Van de hon-

¹ Notitie, 5 okt. 1942, van W. Zöpf (*HSSuPF*, 184 a).